

Honderden namen afscheid van L. W. van der Heem

Na plechtige herdenking, laatste gang door fabriek

„Aan de handen van de grote bouwer van onze zaak zijn de gereedschappen ontvallen”, zo sprak de heer J. van Randwijk, president-commissaris van Van der Heem N.V., vanochtend tijdens de herdenkingsbijeenkomst in het personeelsgebouw van de fabriek aan de Maanweg, die voorafging aan de begrafenis van de vrijdag overleden directeur en oprichter L. W. van der Heem. Op het podium van de grote zaal stond de baar, bedekt met een weelde van bloemen. Bloemen lagen overal, op het podium zowel als rondom in de met vierhonderd genodigden gevulde zaal. Onder die belangstellenden bevonden zich mr. A. J. Dankelman, loco-burgemeester van Den Haag, jhr. mr. A. Feith, burgemeester van Voorburg en mr. R. M. van Reenen, wethouder van economische zaken van Den Haag. De plechtigheid werd in haar geheel via de eigen omroepinstallaties uitgezonden in alle Van der Heem-bedrijven in het land, waar het werk dus geheel stil lag.

De heer Van Randwijk vervolgde: „Als soldaat is hij zijn maatschappelijke leven begonnen, als krijgsman heeft hij zijn smartelijke ziekte gedra-

gen en als held is hij gestorven.” Spreker schetste de overledene als een groot mens met een warm hart, een enorm doorzettingsvermogen en een vaste sterke wil, die zich uitte in moedige daden. Hij was wars van conventie, gemakkelijk in de omgang en had een groot sociaal gevoel.

De heer Van Randwijk haalde enige herinneringen op, waaronder deze uit de oorlog: in het kantoor van de heer Van der Heem hing een groot portret van koningin Wilhelmina en in de fabriek werkten Joden met de ster op de borst. Eén maal gelukte het „oom Leo” zelfs, een joods werknemer terug te halen uit Westerbork, waar hij reeds op de nominatie stond om naar Duitsland te worden getransporteerd.

Humor en belangstelling

Vóór de heer Van Randwijk sprak de heer L. C. M. J. Gussenhoven, directeur van Van der Heem, die gehuwd is met een nicht van de overledene. Hij wees erop, dat de heer Van der Heem nooit zijn gevoel voor humor had verloren, evenmin als zijn belangstelling voor alles wat in de fabriek omging. Zelfs tijdens zijn ziekte, waarvan hij wist dat zij ongeneeslijk was, bleef deze belangstelling levendig.

Derde spreker was jhr. mr. A. Feith, burgemeester van Voorburg, die erop wees, dat de heer Van der Heem de gemeente heeft gediend met heel zijn kracht en gans zijn persoonlijkheid. Woorden van deelneming en afscheid werden voorts gesproken door de heer A. F. Spies, secretaris van de Centrale ondernemingsraad van Van der Heem, en de heer J. P. L. van der Lende, lid van de raad van bestuur van De Wit's Textielnijverheid N.V., waarvan de overledene commissaris was. De sprekers werden ingeleid, bij het publiek in de zaal zowel als bij het personeel in de fabriek via de geluidsinstallatie, door drs. C. A. A. van Luttervelt, chef public relations en algemene zaken. De toespreken werden gevolgd door twee chorale uit de Mattheus Passion van J. S. Bach, die zacht en duidelijk uit de luidsprekers klonken. Gedurende de gehele plechtigheid hielden personeelsleden de wacht bij het stoffelijk huizeel.

Langs een erehaag van personeelsleden reed een klein uur na de plechtigheid de baar, gevolgd door vier auto's met bloemen en negentien volwagens, in de richting van een Voorburgse begraafplaats. Daar vond de begrafenis verder in stilte plaats.

In memoriam:

L. W. van der Heem

De redactie verzocht mr. J. H. Hehewerth, die als mede-commissaris en als vriend de heer L. W. van der Heem goed kende, een In Memoriam te schrijven over de

JA — een groot Hagenaar, dat was Leo van der Heem. Niet een groot Hagenaar in de zin van een society-figuur, die kwam om pluim te strijken of pluimgestroken te worden. Nog minder om gezien te worden.

Neen: een groot Hagenaar, die voor Den Haag de grootste industrie bouwde van onder af aan „met één zelfgebouwde radio in een koffertje in de trein”.

Een groot Hagenaar, die opnieuw in 1945 van onder af aan begon en nog veel groter werd.

En een groot sociaalvoelend mens.

Wat — neen hoé moet ik het zeggen? Waar moet ik beginnen om deze zo markante persoonlijkheid te belichten? Hij had zoveel facetten....

Als men eenmaal Van der Heem had ontmoet en gesproken, dan vergat men hem nooit meer. Want men sprak niet in de eerste plaats met een belangrijke ondernemer — enerzijds van de oude stempel „de zaak

ben ik” — anderzijds komen moderne reid te leiden door

Neen, in de men getroffen door de Heem: een man zo rechtstreeks zo'n milde hum selijke wijsheid heid, dat men zelfs na jaren zijn uitspraken

Zo snel en e blemen de quir deze dan in 'ee landse woorden dat men soms over de simpe van zijn visie, komen uit eer denken als me ervaring.

MAAR IK D het alle

L. W. van Leo”, „Oom I hem ook na lende menselij ment dat noot hieruit spote langstelling e rechtstreeks t Zijn mensel en zacht, zor dat hij er m te doen: haa mantel van slechts liefd Maar als het snijdend zijn.

Groot was organisator, als men gro

In memoriam:

L. W. van der Heem

De redactie verzocht mr. J. H. Hehewerth, die als bankdirecteur, als mede-commissaris en als vriend de heer L. W. van der Heem goed kende, een In Memoriam te schrijven over deze grote Hagenaar.

JA — een groot Hagenaar, dat was Leo van der Heem. Niet een groot Hagenaar in de zin van een society-figuur, die kwam om pluim te strijken of pluimgestroken te worden. Nog minder om gezien te worden.

Neen: een groot Hagenaar, die voor Den Haag de grootste industrie bouwde van onder af aan „met één zelfgebouwde radio in een koffertje in de trein“.

Een groot Hagenaar, die opnieuw in 1945 van onder af aan begon en nog veel groter werd.

En een groot sociaalvoelend mens. Wát — neen hoé moet ik het zeggen? Waar moet ik beginnen om deze zo markante persoonlijkheid te belichten? Hij had zovele facetten.....

Als men eenmaal Van der Heem had ontmoet en gesproken, dan vergat men hem nooit meer. Want men sprak niet in de eerste plaats met een belangrijke ondernemer — enerzijds van de oude stempel „de zaak

ben ik“ — anderzijds met een volkomen moderne sociale inslag, en bereid te leiden door te delegeren.

Neen, in de eerste plaats werd men getroffen door de mens Van der Heem: een man zo goed, zo eerlijk, zo rechtstreeks, zo nuchter, met zo'n milde humor en met zo'n menselijke wijsheid en wijze menselijkheid, dat men nog na maanden en zelfs na jaren kan terugdenken aan zijn uitspraken en zegswijzen.

Zo snel en exact wist hij uit problemen de quintessence te halen en deze dan in een paar ronde Hollandse woorden op de tafel te leggen, dat men soms even verbaasd was over de simpelheid en de juistheid van zijn visie, die slechts kon voortkomen uit een zo helder, practisch denken als men zelden treft, en grote ervaring.

MAAR IK MEEN, dat het grote, het allergrootste in de Heer L. W. van der Heem, „mijnheer Leo“, „Oom Leo“, Leo — hoe men hem ook naderde — zijn diepvoelende menselijkheid was, een sentiment dat nooit sentimenteel werd. En hieruit sproten weer voort zijn belangstelling en zijn hartelijkheid die rechtstreeks uit het hart kwamen.

Zijn menselijkheid was zo gevoelig en zacht, zonder ooit week te zijn, dat hij er maar één ding mee wist te doen: haar te bedekken met een mantel van directheid, die eigenlijk slechts liefde en medelijden was. Maar als het moet kon hij hard en snijdend zijn.

Groot was hij als industrieel, als organisator, als man van visie. Groot

trie-generaal. Dit woord gebruik ik, want deze man, die oud-officier was, lachte om een modewoord als captain of industry, zoals hij om alle modewoorden lachte.

Hij was een soepel onderhandelaar, maar hij wist precies „tot hier en niet verder“, en hij wist goed, dat het belachelijke dodelijk is, en daarom zorgde hij ervoor zelf nooit hiertoe de gelegenheid te geven. Maar wee de tegenstander, die hem de kans gaf.

ALS FINANCIËLE FIGUUR was hij groot, omdat hij wist te luisteren naar hen, die zich specialiseerden in dit onderdeel der onderneming, terwijl zijn verkregen ervaring en helder verstand hem toch onafhankelijk deden denken en beslissen.

Hij wist steeds te luisteren zowel naar grote als naar kleine problemen, naar grote als naar kleine mensen. „Er zijn geen grote en er zijn geen kleine problemen, want de kleine kunnen groot worden als zij niet worden opgelost, en de grote vinden hun oplossing, als de mensen het goede willen“. En daar geloofde hij in, tot het einde van zijn dagen, terwijl hij zich persoonlijk gegriefd voelde, als anderen hem hierin teleurstelden. En er waren voor hem geen grote en geen kleine mensen — er waren alleen mensen.

Zijn oor en hart stonden voor ieder open, en hij luisterde.

Maar als hij dan antwoordde, dan sneed zijn woord hout. Dat woord zou soms kervend en kwetsend zijn geweest, als hij het niet gesproken had in een toon van begrip, warmte en humor. Maar de zin van zijn woord was rechtstreeks en zonder omwegen.

Groot was zijn gevoel voor rechtvaardigheid, waaraan inherent was zijn gevoel van recht voor de ondernemer, zowel wat betreft de rechtvaardige beloning als zijn plaats in de Staat, wanneer deze de ondernemer poogde te beknotten in zijn rechten. Maar nog groter was steeds zijn sociaal gevoel voor zijn medewerkers: voor hem gingen zij dan ook door het vuur. Met sociale wetten of zonder sociale wetten.

enorm: hij vroeg van zichzelf eiste

VAN VELE of hij Commissie geluk hadden direct deze N.V.'s of waren de enigen, dat men geen naar dat men geen vrijbedreven en dat tantièmes hem kon

Want zij, die d en besprekingen wat het waard Heem in hun n Immers de ervaring drijf — zakelijk a de analyse van zij ding, dikwijls met ken, maakten zijn gaand boven het waardeerbaar."

Van der Heem was, dat was zijn hij bleef in alle en dat speciaal in zichte van anderling a priori mildepios... zoals Ho mild gelijk een v

Aan het goede d voorbijgegaan, ma was eenvoudig ru boot of in zijn w blijf in het buiten zijn neef en colle overleden J. van lex het land door hotels en café's. I me bij — slechts de schoonheid va zo van hield na da den van meer da da's.

VAN DER HE leven gehad, gemakkelijk, zelf lijk. Maar hij ke heid en met vret wilde het vastho loos verzet toer maar omdat hij MAN was, die g dat hem was gege

Zijn onverdraa hem geen reden constateerde alle en hij verzette zijn belangstellin ten wat zijn liefd

Twee weken i de begroeting m en zei: „Jong niet zo'n pijn h klacht die ik ov komen.

En nu heeft de laatste tocht staan afgelegd: altijd is gewee door zijn naasten Hij heeft me kunnen zeggen:

Eén ding heb één di
Dat, zoo de Do

In memoriam:

W. van der Heem

dactie verzocht mr. J. H. Hehewerth, die als bankdirecteur, e-commissaris en als vriend de heer L. W. van der Heem, een In Memoriam te schrijven over deze grote Hagenaar.

een groot Hagenaar, dat Leo van der Heem. Niet Hagenaar in de zin van ety-figuur, die kwam om strijken of pluimgestroken. Nog minder om gezien te

een groot Hagenaar, die in Haag de grootste industrie van onder af aan „met één wde radio in een koffertje n”.

oot Hagenaar, die opnieuw van onder af aan begon en groter werd.

een groot sociaalvoelend mens. Neen hoé moet ik het zegar moet ik beginnen om de merkante persoonlijkheid te ? Hij had zovele facetten.... en eenmaal Van der Heem moet en gesproken, dan verhem nooit meer. Want men et in de eerste plaats met ngrijke ondernemer — enerde oude stempel „de zaak

ben ik” — anderzijds met een volkomen moderne sociale inslag, en bereid te leiden door te delegeren.

Neen, in de eerste plaats werd men getroffen door de méns Van der Heem: een man zo goed, zo eerlijk, zo rechtstreeks, zo nuchter, met zo'n milde humor en met zo'n menselijke wijsheid en wijze menselijkheid, dat men nog na maanden en zelfs na jaren kan terugdenken aan zijn uitspraken en zegswijzen.

Zo snel en exact wist hij uit problemen de quintessence te halen en deze dan in een paar ronde Hollandse woorden op de tafel te leggen, dat men soms even verbaasd was over de simpelheid en de juistheid van zijn visie, die slechts kon voortkomen uit een zo helder, praktisch denken als men zelden treft, en grote ervaring.

MAAR IK MEEN, dat het grote, het allergrootste in de Heer L. W. van der Heem, „mijnheer Leo”, „Oom Leo”, Leo — hoe men hem ook naderde — zijn diepvoelende menselijkheid was, een sentiment dat nooit sentimenteel werd. En hieruit sproten weer voort zijn belangstelling en zijn hartelijkheid die rechtstreeks uit het hart kwamen.

Zijn menselijkheid was zo gevoelig en zacht, zonder ooit week te zijn, dat hij er maar één ding mee wist te doen: haar te bedekken met een mantel van directheid, die eigenlijk slechts liefde en medelijden was. Maar als het moet kon hij hard en snijdend zijn.

Groot was hij als industrieel, als organisator, als man van visie. Groot als man, groot als leider. Een indus-

trie-generaal. Dit woord gebruik ik, want deze man, die oud-officier was, lachte om een modewoord als captain of industry, zoals hij om alle modewoorden lachte.

Hij was een soepel onderhandelaar, maar hij wist precies „tot hier en niet verder”, en hij wist goed, dat het belachelijke dodelijk is, en daarom zorgde hij ervoor zelf nooit hiertoe de gelegenheid te geven. Maar wee de tegenstander, die hem de kans gaf.

ALS FINANCIËLE FIGUUR was hij groot, omdat hij wist te luisteren naar hen, die zich specialiseerden in dit onderdeel der onderneming, terwijl zijn verkregen ervaring en helder verstand hem toch onafhankelijk deden denken en beslissen.

Hij wist steeds te luisteren zowel naar grote als naar kleine problemen, naar grote als naar kleine mensen. „Er zijn geen grote en er zijn geen kleine problemen, want de kleine kunnen groot worden als zij niet worden opgelost, en de grote vinden hun oplossing, als de mensen het goede willen”. En daar geloofde hij in, tot het einde van zijn dagen, terwijl hij zich persoonlijk gegriefd voelde, als anderen hem hierin teleurstelden. En er waren voor hem geen grote en geen kleine mensen — er waren alleen mensen.

Zijn oor en hart stonden voor ieder open, en hij luisterde.

Maar als hij dan antwoordde, dan sneed zijn woord hout. Dat woord zou soms kervend en kwetsend zijn geweest, als hij het niet gesproken had in een toon van begrip, warmte en humor. Maar de zin van zijn woord was rechtstreeks en zonder omwegen.

Groot was zijn gevoel voor rechtvaardigheid, waaraan inherent was zijn gevoel van recht voor de ondernemer, zowel wat betreft de rechtvaardige beloning als zijn plaats in de Staat, wanneer deze de ondernemer poogde te beknotten in zijn rechten. Maar nog groter was steeds zijn sociaal gevoel voor zijn medewerkers: voor hem gingen zij dan ook door het vuur. Met sociale wetten of zonder sociale wetten.

Zijn wilskracht en werkdust waren

enorm: hij vroeg veel van anderen van zichzelf eiste hij alles.

VAN VELE ondernemingen was hij Commissaris. Zij die het geluk hadden directieleden te zijn van deze N.V.'s of medecommissaris waren de enigen, die konden weten dat men geen naam had verworven, dat men geen vriendjes-politiek had bedreven en dat de cumulatie van tantièmes hem koud liet.

Want zij, die deze vergaderingen en besprekingen bijwoonden, wisten wat het waard was om Van der Heem in hun midden te hebben. Immers de ervaring in zijn eigen bedrijf — zakelijk als menselijk — en de analyse van zijn eigen ondervinding, dikwijls met zelfspot uitgesproken, maakten zijn adviezen vër uitgaand boven het begrip „op geld waardeerbaar”.

Van der Heem wist wat hij waard was, dat was zijn goed recht, maar hij bleef in alle opzichten eenvoudig en dat speciaal in zijn houding ten opzichte van anderen, terwijl zijn instelling a priori mild was. Patèr hoos èpios... zoals Homerus zegt: hij was mild gelijk een vader.

Aan het goede der aarde is hij nooit voorbijgegaan, maar zijn ontspanning was eenvoudig rustig op zijn woonboot of in zijn woning, 'n kalm verblijf in het buitenland, en vroeger met zijn neef en collega, de helaas reed overleden J. van der Heem, op de Solex het land door, rustend in kleine hotels en café's. Daar was geen reclame bij — slechts pure vreugde over de schoonheid van ons land, waar hij zo van hield na dagen, weken en maanden van meer dan volgeboekte agenda's.

VAN DER HEEM heeft een goed leven gehad, al was 't niet steeds gemakkelijk, zelfs dikwijls heel moeilijk. Maar hij keek er in dankbaarheid en met vreugde op terug, en hij wilde het vasthouden, niet in redevloos verzet toen hij zo ziek was, maar omdat hij in één woord een MAN was, die genoot van het leven dat hem was gegeven.

Zijn onverdraaglijke pijnen waren hem geen reden tot zelfbeklag. Hij constateerde alleen het feit „pijn”, en hij verzette zich er tegen door zijn belangstelling op datgene te richten wat zijn liefde had.

Twee weken geleden bleef hij na de begroeting mijn hand vasthouden en zei: „Jong — als ik maar niet zo'n pijn had”. 't Is de enige klacht die ik over zijn lippen hoorde komen.

En nu heeft Leo van der Heem de laatste tocht van 'n aardse bestaan afgelegd: eenvoudig, zoals hij altijd is geweest, slechts omringd door zijn naasten.

Hij heeft met Geerten Gossaert kunnen zeggen:

*Eén ding heb ik begeerd;
één ding heb ik ontvangen:
Dat, zoo de Dood mijn
leden zou omvâen,
Ik voor Uw aangezicht,
o Bron van mijn Verlangen
Niet ledig zoude staan!*

Slechts enkelen kunnen als mens op een zo vol leven terugzien: slechts de zéér groten van hart en geest. Leo van der Heem, rust Uw welverdiende rust.

Hehewerth.